

Informačná podpora podnikania a firemné informačné strediská na Slovensku. Súčasný stav a perspektívy

PhDr. Judita Kopáčiková
Staromestská knižnica Bratislava
star.kniznica@stonline.sk

INFORUM 2004: 10. konferencie o profesionálných informačných zdrojích
Praha, 25. - 27.5. 2004

Abstrakt. Súčasný ekonomický prostredie stavia podniky pred problém zabezpečenia dlhodobej konkurencieschopnosti. Využitie informácií a znalostí ich konkurenčne zvyhodňuje. Nároky na informačnú podporu podnikania ovplyvňujú stratégiu budovania firemných informačných pracovísk. Ich poslaním je monitorovanie externého prostredia prostredníctvom verejných informačných zdrojov, čím sa podieľajú na budovaní, rozširovaní a skvalitňovaní znalostnej základne firmy a prispievajú k znižovaniu rizika pri rozhodovacích procesoch. Cieľom je kvalitný informačný servis - maximálny používateľský komfort, kvalita, rýchlosť a relevantnosť informácií, pridanou hodnotou a konkurenčnou výhodou sú skúsenosti a znalosti informačných pracovníkov. Portfólio knižnično-informačných služieb a produktov vychádza zo strategických cieľov a zámerov firmy. Ich rozsah a spôsob poskytovania priamo súvisí s meniacimi sa informačnými potrebami a požiadavkami používateľov.

Súčasný stav a perspektívy firemných informačných pracovísk na Slovensku nedávajú veľa optimizmu.

V čase, keď rastú nároky na informačnú podporu nielen podnikania, ale akejkolvek činnosti, stáva sa vhodné využitie informácií a znalostí konkurenčnou výhodou. Stratégia úspešnej firmy je založená na sústavnom monitorovaní externého a interného prostredia, správnej interpretácii informácií a ich kvalifikovanom využití. Prosperita podniku je teda priamo úmerná kvalitnému informačnému zázemiu s prístupom k informačným zdrojom v čo najširšom ponímaní.

Postavenie a poslanie informačného strediska vo firme

Politické, ekonomické, sociálne, informačné prostredie podlieha sústavným zmenám a stavia organizácie, inštitúcie, podniky, knižnice, či informačné strediská pred problém úspešne obstať v konkurencii. So zmenami v prostredí, v ktorom pôsobíme sa stretávame prakticky denne.

Firemné informačné stredisko, technická knižnica musí mať najmä v tomto turbulentnom prostredí o sebe a svojom smerovaní jasnú predstavu, ujasniť si vlastné poslanie, formulovať zámery a ciele a spôsob a postupy na ich dosiahnutie. Obstať v konkurencii znamená prežiť.

V dôsledku globalizácie a ekonomických zmien rastú nároky na zamestnancov, čo si vyžaduje neustále sebazdokonaľovanie, rozširovanie vedomostí, znalostí a zručností - rastie potreba systematického celoživotného vzdelávania. Tajomstvom úspechu prosperujúcich firiem sú vzdelaní odborníci a manažéri - profesionáli - nielen, ale z nášho pohľadu tiež informačne gramotní. Bez systematického využívania informácií a informačných zdrojov to však nejde.

Úlohou knižničných a informačných špecialistov je vedieť odhadnúť smer, ktorým sa budú informačné požiadavky používateľov po obsahovej i formálnej stránke uberať, tomu podriaďovať ciele a úlohy, poskytnúť adekvátne informačné služby, zdroje, neustále skvalitňovať svoju činnosť.

Informačné stredisko, technická knižnica je neoddeliteľnou súčasťou firemného informačného systému. Informačne podporuje riadiace a rozhodovacie procesy na všetkých úrovniach od operatívneho až po strategické riadenie, ktorého informačné zabezpečenie je

najnáročnejšie. Na každom stupni riadenia sa stretávame s kvalitatívne inými informačnými požiadavkami a potrebami, vyžadujú sa rôzne typy informácií od netriedených základných, cez informačné analýzy až po agregované, analyticko-syntetické informácie. V každom prípade však musia byť aktuálne, operatívne a pravidelné.

Pozícia a postavenie firemného informačného pracoviska, jeho odborný a spoločenský status viac ako v prípade akejkoľvek knižnice iného typu, závisí od podpory vrcholového manažmentu, od uvedomenia si dôležitosti informačnej podpory rozhodovacích a riadiacich procesov a významu informácií, ako strategickej „suroviny“ a konkurenčnej výhody. Dnes sme svedkami „zúfalej“ snahy informačných špecialistov participovať na informačnej podpore podnikania firmy, na ktorej sa nezúčastňuje len informačné stredisko či technická knižnica, ale aj ostatné podnikové útvary (napr. marketing, informačné technológie, ...). Aby sa informačná podpora stala trvalou súčasťou strategického informačného systému, treba manažérov sústavne vychovávať a informačne vzdelávať, trénovať ich v kladení informačných požiadaviek, viesť ich k využívaniu informácií a informačných analýz, ktoré informačné strediská v rámci podpory podnikania produkujú.

Poslaním firemného informačného strediska, technickej knižnice je monitorovať dianie vo vonkajšom, aj konkurenčnom prostredí firmy prostredníctvom verejných informačných zdrojov a znalostí vlastných pracovníkov. Napomáhať tak tvorbe, rozširovaniu a neustálemu skvalitňovaniu znalostnej základne spoločnosti, prispievať k znižovaniu rizika pri rozhodovacích procesoch. Cieľom jeho činnosti alebo jeho poslaním je poskytovanie kvalitného informačného servisu svojim používateľom, maximálny používateľský komfort, kvalita, rýchlosť a relevantnosť informácií.

Množstvo informácií tak v tlačenej ako i digitálnej podobe predstavuje obrovské informačné bohatstvo. Úlohou informačných špecialistov je uľahčovať a sprostredkovať používateľom prístup k nemu a orientáciu v ňom na základe poznania informačných kanálov, spôsobov publikovania, informačných zdrojov, metód a techník ich vyhľadávania, ich organizovanie a spracovanie.

Informačné zabezpečenie vo firmách je možné realizovať v podstate troma spôsobmi:

- a) využitie externých dodávateľských služieb, ev. outsourcing - je charakterizované veľkou vzájomnou konkurenciou. Ide o dodávanie informačných produktov takpovediac na kľúč, čo je finančne náročné. Absentuje tu tzv. pridaná informačná hodnota (know how a znalosti) interných informačných špecialistov. V poslednom čase je dosť frekventovanou a modernou manažérskou metódou i v oblasti informačných služieb outsourcing. Treba si však uvedomiť, že informačné stredisko, technická knižnica nikdy nie je schopná v plnom slova zmysle si zarobiť sama na seba.
- b) informačné zabezpečenie z vlastných zdrojov, zriadenie, budovanie a využívanie vlastnej technickej knižnice, informačného strediska. Jeho financovanie je porovnateľne náročné s financovaním externých dodávateľských služieb. Výhodou je pridaná informačná hodnota produktov a služieb, teda podpora a uľahčenie interpretácie informácií, skúsenosti a znalosti informačných špecialistov - zamestnancov firmy,
- c) kombinácia využívania externých dodávateľských služieb a služieb in house - najčastejší spôsob.

V snahe dosiahnuť čo najvyššiu efektívnosť hľadajú firmy rezervy v procesoch a činnostiach ktoré sú považované za menej podstatné - i v informačnej podpore. Redukujú sa nielen počty pracovníkov, ale i „neproduktívne“ pracoviská. Z histórie i zo súčasnosti vieme, ako často sa siahá práve na technické knižnice a informačné strediská. Iste, informačné služby je možné zabezpečovať aj externe, ale prečo treba zlikvidovať existujúce, dobre fungujúce firemné technické knižnice, či informačné strediská?

Informačný manažment, informačná stratégia, informačná podpora podnikania

Vo firme existujú formálne a neformálne informačné toky, využívajú sa interné a externé (verejné a neverejné) informácie a informačné zdroje. Firemná knižnica, informačné stredisko informačne podporuje aktivity firmy prostredníctvom informácií z verejne prístupných informačných zdrojov. Na to, aby sme správne vedeli určiť zameranie, obsah a

rozsah informačnej podpory musíme stanoviť informačnú stratégiu. V nej formulujeme a analyzujeme informačné potreby a požiadavky, mapujeme formálne a neformálne informačné toky (aké informácie, z akých zdrojov a v akej forme sa vo firme využívajú), snažíme sa o ich optimalizáciu. Na základe týchto informácií sa potom rozhodujeme, ktoré oblasti si vyžadujú informačnú podporu, zostavujeme portfólio informačných služieb a produktov (čo, kedy, periodicita, rozsah), odhadujeme synergické efekty, rozhodujeme o použití a využití informačných technológií (komfort prístupu, firemné portály, internet, intranet, extranet, fultextové vyhľadávanie, redakčné systémy), ktoré vytvárajú platformu pre efektívne sprístupňovanie, prezentáciu a zdieľanie interných a externých informácií a znalostí, pridelujeme kompetencie (personalizácia informačných výstupov). Odhad synergických efektov je proces veľmi zložitý. Kritériom môže byť napr. využiteľnosť informačných zdrojov, ktoré vlastníme, ich cena, porovnanie ceny napr. jednonáročnej verzie a multilicencií. V každom z týchto krokov sledujeme ekonomické (finančné) limity.

Orientácia na tzv. vyššie informačné služby (napr. Competitive Intelligence), intenzívna práca s informačným obsahom, užšie zakomponovanie informačných činností do firemných procesov prináša so sebou i zmeny v orientácii profesných a osobnostných kompetencií informačných pracovníkov.

Portfólio informačných služieb a produktov

Informačné služby a produkty, ktoré firemné informačné strediská poskytujú svojim používateľom, by mali odzrkadľovať zmeny a transformácie v podnikateľskom prostredí, v ktorom sa firma pohybuje

Tak ako sa menia faktory ovplyvňujúce rozhodovacie procesy (nové trhy, privatizačné procesy, strategický partner, technologické trendy, ekonomické podmienky, rastúce ceny produktov, tlak na znižovanie nákladov, investičná politika,...), tak sa mení a vyvíja i výber oblastí, ktoré je potrebné informačne podporiť (obchod, ekonomika, legislatíva, výskum, životné prostredie, ...)

Úlohou informačných špecialistov a manažérov je zorientovať sa v tomto prostredí, udržiavať neustály kontakt s používateľmi, sledovať a vyhodnocovať využívanosť informačných produktov a spokojnosť s knižnično-informačnými službami. Práve spätná väzba a kontakt s používateľmi je veľmi dôležitý pre ďalší rozvoj a zdokonaľovanie informačného pracoviska, jeho služieb a produktov, odstraňovanie nepresností a informačného šumu. Dôležitá je pravidelná aktualizácia sprístupňovaných informačných produktov, využívanie kvalitných informačných zdrojov, neustále overovanie adresnosti, účelnosti a využiteľnosti poskytovaných informácií.

Typológia informačných produktov a služieb súvisí s používateľským zázemím.

Ponuku treba diferencovať na informačnú podporu znalostnej základne všetkých používateľov (zamestnancov) a informačnú podporu riadiacich a rozhodovacích procesov.

Adekvátne tomuto rozdeleniu treba prispôbiť i prístup k informačným zdrojom, rozsah a periodicitu informačných služieb. Priamy prístup - online katalóg s prepojením na externé elektronické informačné zdroje, externé a interné databázy, časopisy, patenty, normy, citačné indexy, vlastné databázy na CD ROM a ďalšie informačné zdroje napr. bezplatný prístup na vládne a firemné servery, ... Obmedzený prístup - externé komerčné databázy datacentrá (platený prístup), vlastné informačné produkty (monitorovacie a expertné služby napr. monitoringy krajín, regiónov, produktov, makroekonomické, sociálne ukazovatele, ceny, ...) podľa špecifických požiadaviek .

Informačné služby

sú zamerané na monitoring externého prostredia firmy, oceňovanie informácií z hľadiska ich relevantnosti a využiteľnosti pre firmu. Ide najmä o spracovanie prehľadových informačných materiálov a analýz, online rešeršené služby z elektronických informačných zdrojov a databáz, budovanie vlastných databáz a poskytovanie SDI rešerší, budovanie knižničného a informačného fondu (klasické i elektronické dokumenty - okrem kníh a časopisov i normy,

patenty, firemná literatúra, obchodné registre, katalógy firiem, interné dokumenty - preklady, cestovné správy,...) a jeho prístupňovanie - intranet, extranet (online katalóg s možnosťou rezervácie dokumentov), digitálne služby - elektronické dodávanie dokumentov, obsahov časopisov, poskytovanie digitálnych kópií dokumentov z vlastného knižničného a informačného fondu a prostredníctvom medzinárodných služieb i z fondov iných informačných pracovísk a knižníc. Patrí sem tiež edičná činnosť, propagácia služieb, a informačná príprava pracovníkov firmy (prezentácie, prednášky).

Informačné produkty:

- monitor médií - denné správy,
- právne informácie,
- finančné a makroekonomické ukazovatele - vývoj (aj okolité krajiny),
- ceny,
- burzové spravodajstvo - kurzy, akcie,
- informácie o konkurenčných firmách, produktoch, regiónoch, surovinách, investičnej výstavbe (country intelligence, company intelligence),
- focusy (zaoštréné na): všetky aktivity súvisiace s predmetom podnikania - investičné aktivity, životné prostredie, údržba, e-commerce, marketing,...
- informácie o pripravovaných vedecko-technických, vzdelávacích akciách,
- odkazy na voľne či komerčne prístupné externé elektronické databázy, datacentrá, informačné zdroje (časopisy, www adresy,...),
- tematicky špecializované informačné zdroje, zoznamy časopisov,
- dotazníkové prieskumy spokojnosti so službami.

Súčasný stav a perspektívy siete technických knižníc a informačných stredísk na Slovensku

Firemným informačným strediskám, či technickým knižniciam sa najviac darilo najmä po roku 1970, kedy bola (ešte v bývalej ČSFR) informačná činnosť pre vedu, technický rozvoj a ich riadenie sústredená v informačných strediskách tvoriacich čas. sústavu VTEI. Tvorili ju špecializované ústredné informačné inštitúcie (napr. UTZ) odvetvové, odborové a základné informačné strediská. Systém bol hierarchicky usporiadaný a fungoval najmä vďaka štátnemu financovaniu výskumných úloh v rámci plánov technického rozvoja. Z týchto prostriedkov sa financovala i činnosť stredísk VTEI. Väčšina firemných informačných stredísk nedosiahla úroveň vzorového informačného strediska, existovali však pracoviská, predovšetkým OBIS a ODIS, ktoré sa k tomuto cieľu približovali.

Po roku 1989 došlo k postupnej transformácii podnikovej sféry a postupnej likvidácii celej sústavy VTEI. Nová štruktúra národného hospodárstva vyvolala rozpad vedecko-výskumnej základne, generálnych a podnikových riaditeľstiev, prestali existovať hierarchické väzby medzi organizáciami a následne i strediskami VTEI. Pre informačné strediská to boli roky výraznej recesie.

Nové ekonomické podmienky otvorili pred strediskami VTEI nový priestor, v ktorom sa snažili nájsť svoje miesto a prežiť. Tým, ktorým sa to podarilo, resp. aspoň načas darilo a darí, je dnes veľmi málo, väčšina z nich bola zrušená, resp. v lepšom prípade zakonzervovaná (termín sa používa v kontexte s nakladaním s technickým a kultúrnym dedičstvom zhromaždeným v knižničnom a informačnom fonde týchto pracovísk. Pre vysvetlenie: rozdiel je podľa mňa len v tom, že informačné bohatstvo nebolo úplne zlikvidované, ale je to už len krôčik k tomu). Zakonzervovanie považujem na jednej strane za alibizmus zo strany vedenia firiem (netreba dodržať literu zákona, ohlásiť príslušnému ministerstvu zrušenie knižnice a ponúknuť fond zo zákona určeným knižniciam), na druhej strane predsa len za záblesk jasného rozumu (možno som príliš veľký optimista). Fond sa nezničí a je tu aká-taká i keď len veľmi hmlistá a vzdialená nádej, že raz hádam môže dôjsť k obnoveniu aspoň základných činností firemnej knižnice či informačného strediska.

Aké sú dnes podmienky pre činnosť informačných pracovísk na Slovensku?

Z pomerne dobre fungujúcej sústavy VTEI zostalo len torzo.

Z knižničného zákona (zákon č. 183/2000 Z.z.) vyplýva pre Centrum VTI SR povinnosť metodicky riadiť a štatisticky vyhodnocovať činnosť technických knižníc a informačných stredísk na Slovensku. Metodické riadenie má však len odporúčajúci, nie záväzný charakter. Pre technické knižnice a informačné strediská je preto i reakcia na každoročný prieskum o ich činnosti tiež nezáväzná, o čom svedčí i návratnosť dotazníkov, každoročne sa pohybujúca do 40% - v roku 1998 bola návratnosť 38,6%, v roku 2003 len 24%.

Výsledky analýzy, ktorú uvádzam sú preto len orientačné, ale i tak alarmujúce.

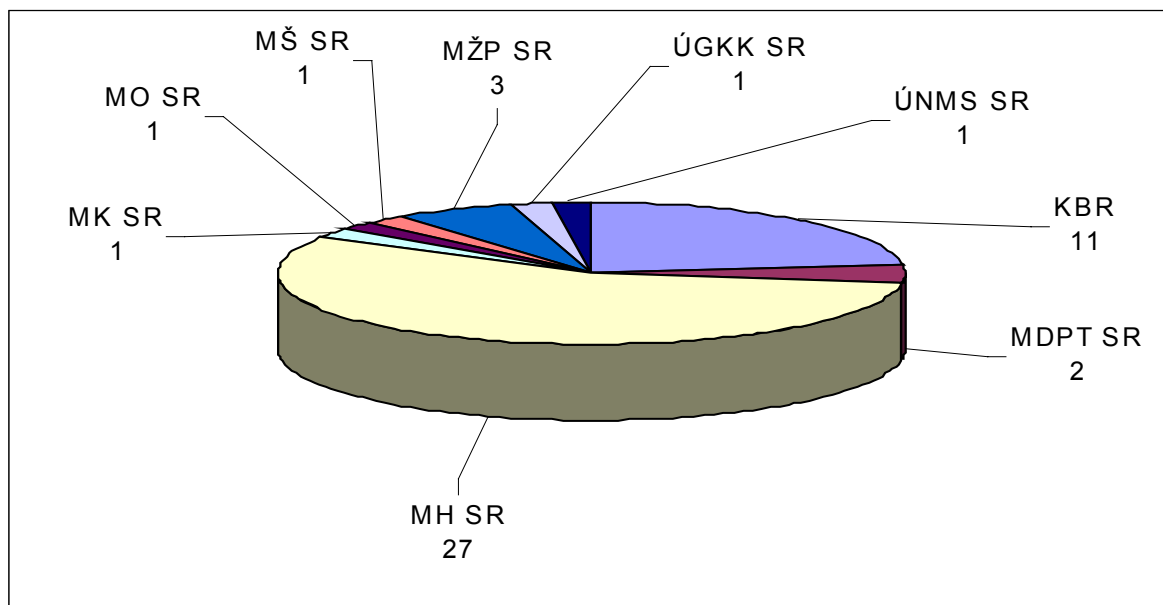
Na Slovensku sme v roku 1989 evidovali 336 informačných stredísk (firemných knižníc), v roku 1998 109 a v roku 2003 ich bolo 45. V rokoch 1998 -2003 bolo zrušených, resp. zakonzervovaných 101 technických knižníc (informačných stredísk). Neexistuje v podstate žiadny ochranný mechanizmus na ich zachovanie. Najčastejšie sú totiž súkromným majetkom firiem, organizácií, inštitúcií, súkromných spoločností. O ich zo zákona povinnej registrácii, či oznámení o zrušení na MK SR si dovoľím pochybovať.

Zvyčajná prax je taká, že najskôr v rámci reštrukturalizácie, zefektívnenia činnosti a organizačných opatrení v rámci znižovania stavov zamestnancov, firmy najprv postupne prepustia odborných zamestnancov knižnice, informačného strediska, knižnica prestane poskytovať knižničné a informačné služby (nemá ich kto poskytovať) a nakoniec sa zlikviduje, v lepšom prípade zakonzervuje knižničný a informačný fond.

A tak sa len nečinne prizeráme, ako sa tieto informačné pracoviská likvidujú. Natíska sa historická paralela s neblahými rokmi rôznych diktatúr, či už cirkevných alebo svetských, kde sa knižné bohatstvo často likvidovalo na hranici.

Napriek tomu, že máme vo firmách programy rozvoja ľudských zdrojov, prijímame etické kódexy, hovoríme o riadení znalostí, učiacej sa spoločnosti, skutočnosť, aspoň na Slovensku, je úplne iná. Na ilustráciu uvádzam analýzu činnosti technických knižníc a informačných stredísk za roky 1998 -2003 (grafy č. 1 - 9).

Graf č. 1 Počet TK/IS podľa rezortnej príslušnosti

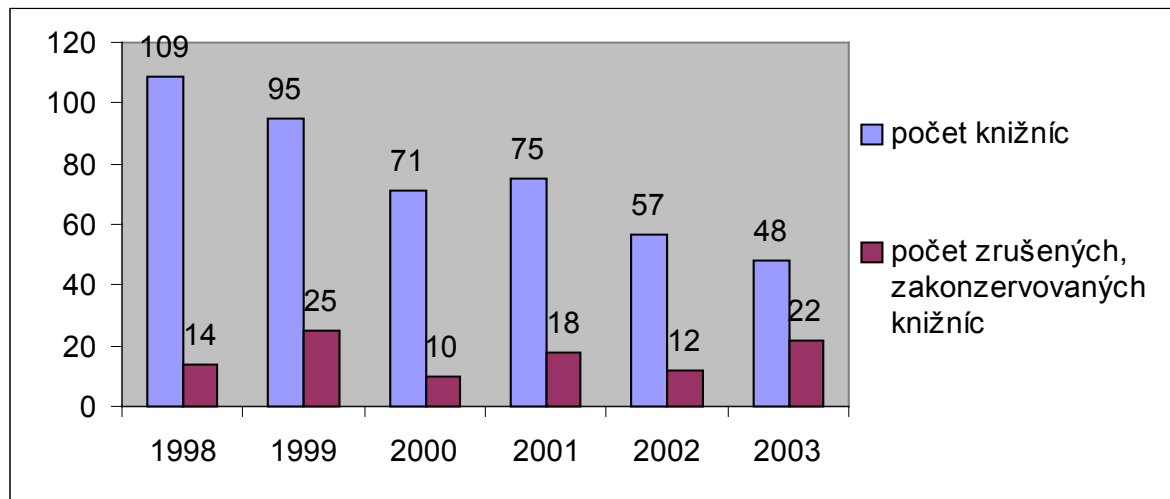
Vysvetlivky:

ÚGKK SR - Úrad geodézie, kartografie a katastra SR

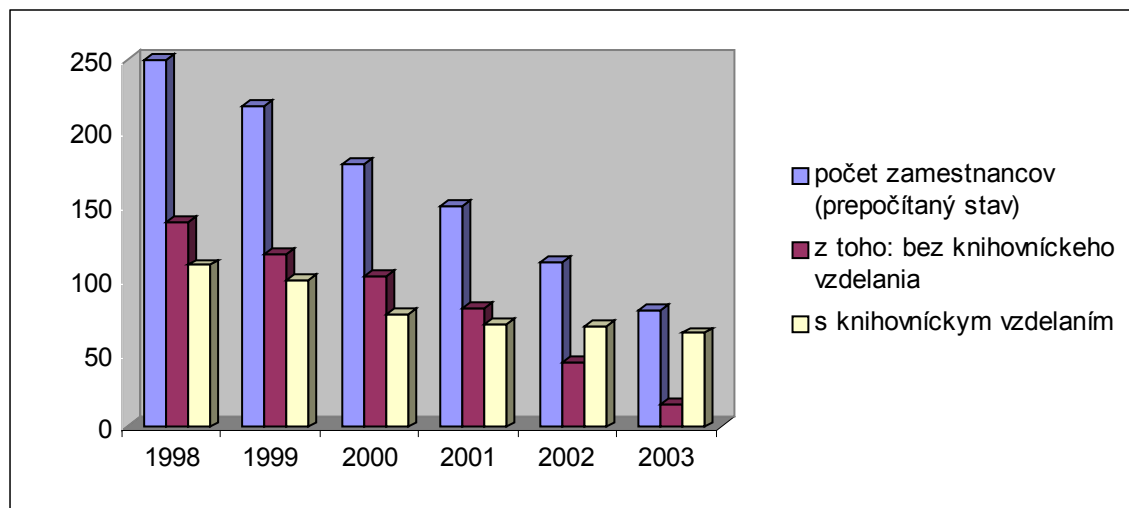
ÚNMS SR - Úrad pre normalizáciu, metrológiu a skúšobníctvo SR

KBR – knižnice bez rezortnej príslušnosti

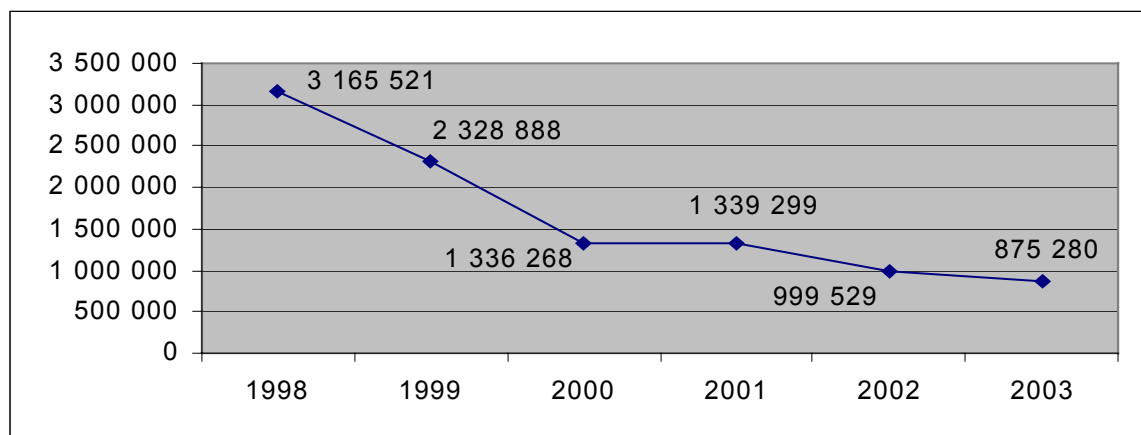
Graf. č. 2 Počet fungujúcich TK/IS v pomere k počtu zrušených a zakonzervovaných TK/IS

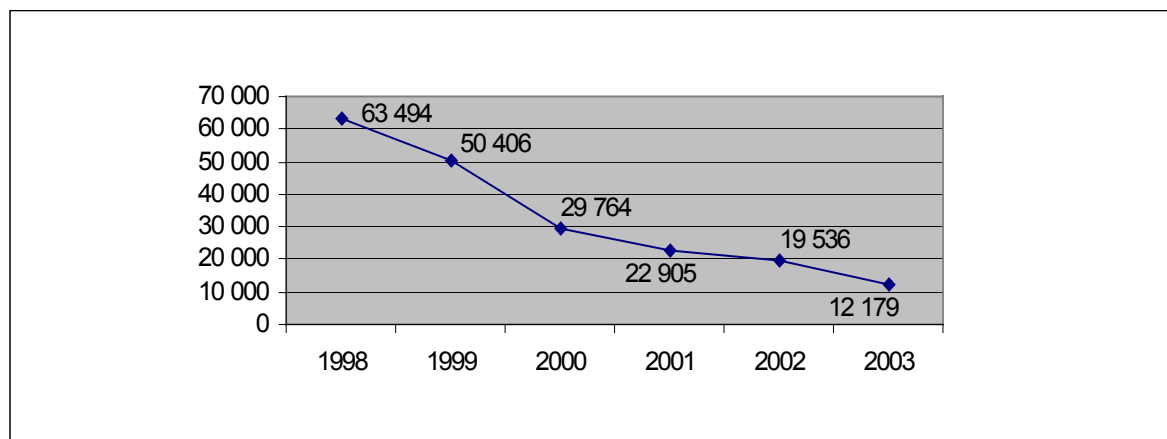
Graf. č. 3 Počet zamestnancov TK/IS (počet zamestnancov s neknihovníckym vzdelaním v pomere k počtu zamestnancov s knihovníckym vzdelaním)

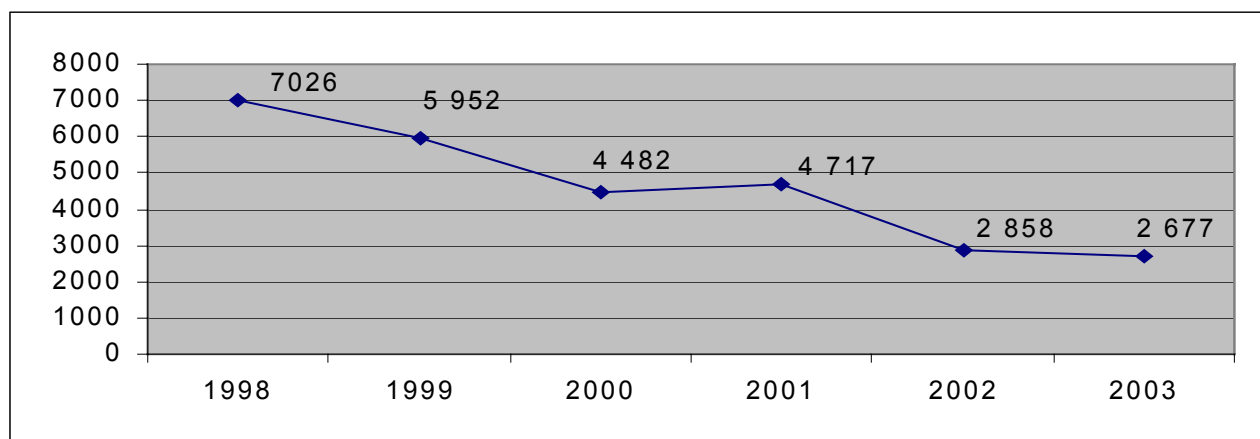
Graf. č. 4 Stav knižničného fondu v TK/IS

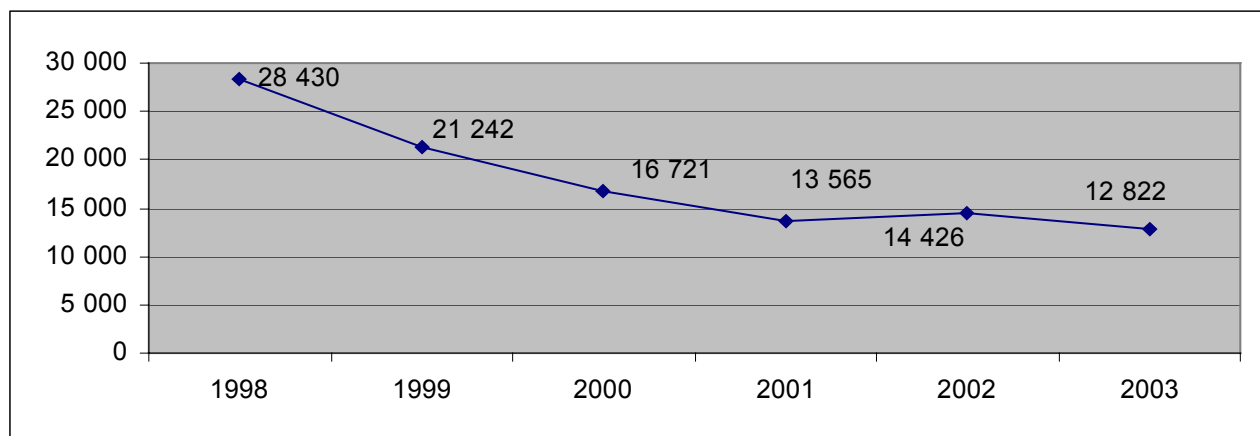
Graf č. 5 Prírastok knižničného fondu v TK/IS

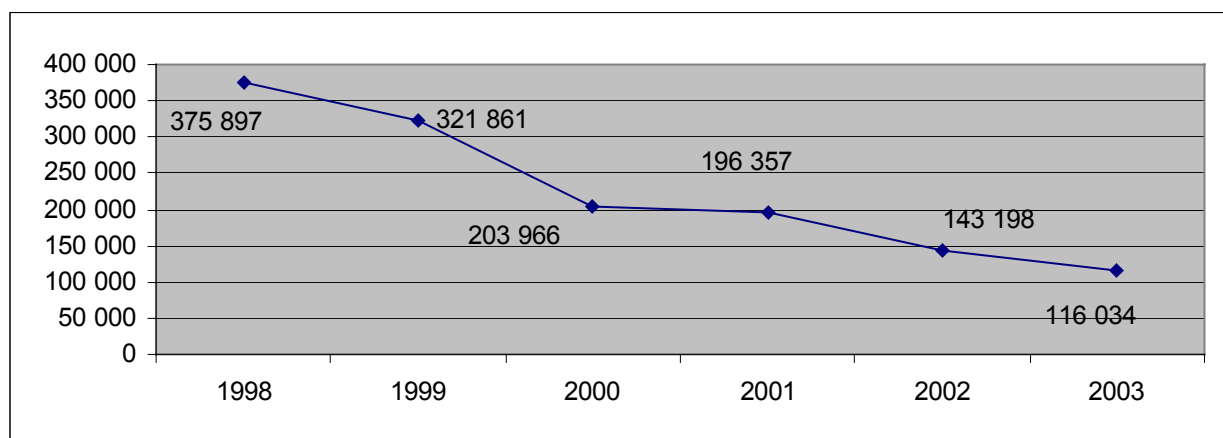
Graf č. 6 Počet odoberaných titulov periodík v TK/IS

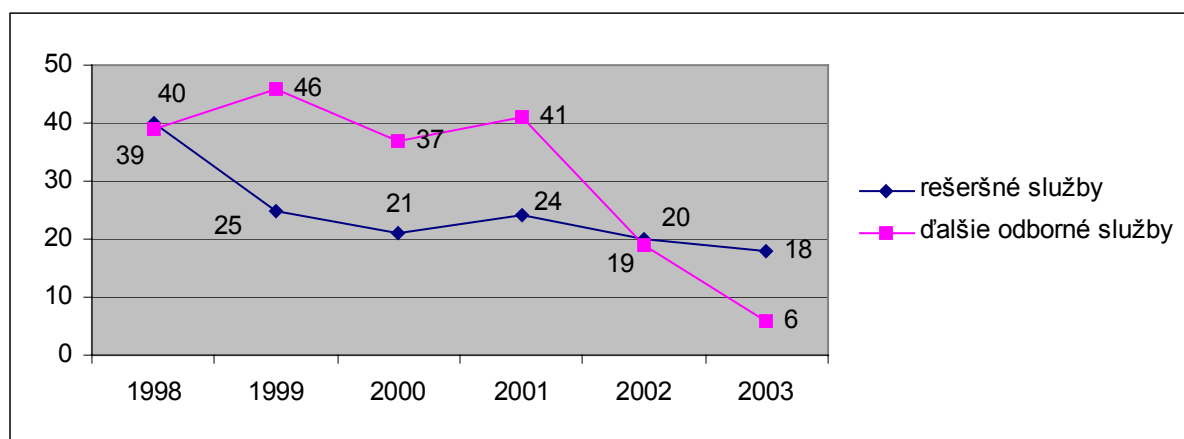
Graf č. 7 Počet používateľov TK/IS

Graf. č. 8 Počet výpožičiek v TK/IS

Graf. č. 9 Počet TK/IS poskytujúcich rešeršné služby a iné odborné služby

Myslím, že tento stav netreba komentovať. Dovolím si snáď jednu poznámku: tie technické knižnice a informačné strediská, ktoré prežili, sú dobre technicky a technologicky vybavené a poskytujú kvalitné informačné služby napriek ich nedostatočnému personálnemu vybaveniu - napr. zo 48 evidovaných pracovísk je 38 počítačovo vybavených, 34 je pripojených na internet, 29 z nich používa automatizovaný knižnično-informačný systém, 18 z nich poskytuje rešeršné služby a 6 ďalšie odborné služby (expertné služby, prekladateľské služby,...). Priemerný počet zamestnancov na jednu technickú knižnicu, informačné stredisko bol v minulom roku roku 1,64 (v roku 1998 2,28).

Vznik a fungovanie informačnej spoločnosti predpokladá určitú hospodársku, politickú, kultúrnu, technickú a technologickú úroveň. Informačná spoločnosť nemôže fungovať a rozvíjať sa tam, kde hospodárske subjekty na svoje fungovanie nepotrebujú vedecké, technické, obchodné informácie. V protiklade k tomu sú však knižnice (teda aj technické knižnice a informačné strediská) považované za kľúčové organizácie informačnej spoločnosti (knižničný zákon SR). V strategických materiáloch o informatizácii spoločnosti v podmienkach SR sa hovorí najmä v časti venovanej vzdelávaniu a výskumu a vývoju o ... „podpore tvorby zdrojov informácií, dostupnosti informácií a inovatívnych formách prístupu k informáciám vrátane elektronizácie knižníc, o podpore budovania digitálnych knižníc a digitalizácie fondov a zbierok pamäťových inštitúcií, o zvyšovaní efektívnosti a produktivity výskumno-vývojovej práce využívaním metód a prostriedkov informatiky a informačno-komunikačných technológií najmä v oblasti digitalizovaných vedeckých knižničných a

informačných prameňov, o podpore zvyšovania informovanosti občanov o strategickom význame vzdelania a vedy pre zabezpečenie prosperity Slovenska, vytváraní priaznivej klímy pre podporu vedy a výskumu, zabezpečení vybudovania informačného prostredia pre koordinované získavanie, správu a riadené sprístupňovanie medzinárodných poznatkov vedecko-výskumnej komunite, o podpore budovania národných digitálnych knižníc pre vedu, výskum, techniku a vzdelávanie, podpore systémov elektronického publikovania a otvorených národných digitálnych archívov pre výsledky vedecko-výskumnej činnosti, ...“ Ako to všetko chceme dosiahnuť bez dobre vybudovaných technických knižníc a informačných stredísk, ktoré by mali byť nositeľmi a realizátormi týchto myšlienok?

Slovenská knižničná legislatíva sa firemných knižníc a informačných stredísk dotýka len okrajovo, spomínajú sa len ako súčasť knižničného systému SR, pretože tieto sú spravidla pracoviskami, ktoré neposkytujú knižničné a informačné služby verejnosti. A tak, alebo napriek tomu, sme svedkami najmä v posledných rokoch ich systematického ničenia a doslova devastácie kultúrneho a technického dedičstva.

Napriek tomu, že firemné informačné strediská a knižnice sú v pravom slova zmysle pracoviskami neverejnými, poskytujúcimi informačné služby prevažne zamestnancom firmy, (ide zväčša o súkromný sektor), štát by mal nejakým spôsobom ošetriť a zastrešiť svojou legislatívou najmä to, aby nedochádzalo k ich likvidácii.

O čo lepšie sú na tom archívy. Núka sa porovnanie knižničného zákona a zákona č. 395/2002 Z.z. o archívoch a registratúrach. Predmetom legislatívnej úpravy v oboch prípadoch sú dokumenty a inštitúcie, ktoré sa ich zhromažďovaním, spracovávaním, uchovávaním a sprístupňovaním zaoberajú (je to síce trochu zjednodušený prístup, ale nech). Prístup štátu k dokumentom je však rozdielny. Archívnik si svoje teritórium ošetrili lepšie. Premietnuté do podnikateľskej sféry - firma musí viesť archív, nemôže ho svojvoľne zrušiť, iba presunúť, ale so súhlasom Ministerstva vnútra SR, ktoré má rozhodovaciu právomoc. Rozhoduje o zriadení, zrušení archívu, o tom kde sa dokumenty uložia v prípade zrušenia archívu. Archívne dokumenty sa tak nezničia. Zákon o archívoch sankcionuje dokonca i neoznámenie vzniku a prípadne zániku pracovného pomeru osoby, ktorá odborné činnosti v archíve vykonáva. Zastrešuje všetky archívne dokumenty ako súčasť archívneho dedičstva. Sústavu archívov tvoria verejné i súkromné archívy. Ďalej zákon hovorí, že archívne dokumenty sú súčasťou archívneho dedičstva a prístup k nim je verejným záujmom.

V knižničnom zákone má zriaďovateľ knižnice voči ministerstvu kultúry len oznamovaciu povinnosť (§ 12, ods. b), ministerstvo nemá nerozhodovaciu právomoc, nemá povinnosť prevziať knižničný fond alebo aspoň zabezpečiť jeho presun a vhodné umiestnenie. Ešte som sa nestrela v praxi napr. s uložením pokuty, či iným o sankcionovaním v prípade likvidácie knižnice bez oznámenia, či iným porušením zákona. Zákon ďalej explicitne neuvádza, že knižničné fondy sú súčasťou kultúrneho dedičstva, s výnimkou historických knižničných fondov, nespomína sa žiaden verejný záujem - v § 2 ods. 1 sa hovorí iba o poslaní knižníc.

V kategórii špeciálne knižnice (§11) sa spomínajú i technické knižnice, ale to je i jediná zmienka o nich. Sú teda súčasťou knižničného systému SR, ale zákon sa o ne veľmi nestará. Knižničný zákon upravuje len postavenie a poslanie knižníc, ktoré poskytujú knižnično-informačné služby verejnosti. Za tieto sa považujú tie knižnice, ktoré sú financované zo štátnych prostriedkov alebo iných verejných zdrojov.

Možno považovať zamestnancov firmy za verejnosť? V istom zmysle áno, napriek tomu, že firemné knižnice a informačné strediská nie sú financované zo štátnych prostriedkov.

Ak jediným kritériom úspešnosti firmy je zisk, potom si treba uvedomiť, že zabezpečenie činnosti a fungovania knižnice, či informačného strediska a tým i informačných potrieb a požiadaviek jej zamestnancov, je pre firmu vždy z tohto pohľadu stratová záležitosť, pretože návratnosť investícií je dlhodobá. Očakávať za každých okolností výrazné synergické efekty a okamžitý zisk je veľmi krátkozraké. V tomto prípade sa totiž skutočne investuje do rozvoja ľudských zdrojov a budovania znalostnej spoločnosti.

Nie všade vo svete je však situácia podobná našej.

Členské štáty Európskej únie vytvárajú v prospech sprístupnenia a využívania informácií a znalostí pre potreby výskumu, vývoja a v prospech informačnej podpory podnikania

prostredie, ktoré nespočíva len v prístupe na internet, ale najmä v budovaní verejných vedecko-informačných inštitúcií, ktoré zabezpečujú prístup k celosvetovým fondom vedecko-technickej literatúry tak tlačenej, ako i k elektronickým informačným databázam. Evidentná je snaha o zabezpečenie komplexných informačných služieb.

Celá oblasť vedecko-technického rozvoja a teda i vedecko-technických informácií, technických knižníc a informačných stredísk, ako inštitucionálnej základne pre poskytovanie informácií a služieb tohto typu by sa mala stať preferovanou oblasťou národného hospodárstva, tak ako sa to uvádza v materiáli Stratégia informatizácie spoločnosti v podmienkach SR. Kto by to mal garantovať? Vychádza mi to, po vzore krajín Európskej únie, na samostatný ústredný orgán, ktorý by vytváral priaznivé podmienky pre poskytovanie vedecko-informačných služieb, a nie ako doteraz okrajovo ministerstvá kultúry, školstva, resp. dopravy, pôšt a telekomunikácií. V prvom rade však treba vytvoriť také legislatívne podmienky, aby k likvidácii týchto pracovísk nemohlo dôjsť a nedochádzalo. Je síce záležitosťou súkromnej podnikovej sféry do akej miery zabezpečiť prístup k informáciám pre svojich zamestnancov a teda informačne podporiť svoje aktivity, ale je záležitosťou vlády, aké vytvorí pre podniky a podnikanie v tejto oblasti podmienky.

Hrdo sa hlásime k informačnej spoločnosti. Aby sme sa však mohli stať spoločnosťou múdrou, resp. racionálnou, ako najvyššieho stupňa vývoja informačnej spoločnosti (M. Bangemann), je potrebné zvládnuť postupný prechod od zberu a výmeny dát cez ich transformáciu na informácie a znalosti až po ich premenu na múdrosť. Určenie stupňa, resp. etapy vývoja informačnej spoločnosti v našich pomienkach ponechám na každom z vás.

Použitá literatúra:

1. CS online 2001: Zborník zo 14. medzinárodnej konferencie. Bratislava: SSPCh 2001. 248 s.
2. CS online 1999: Zborník z 13. medzinárodnej konferencie. Bratislava: SSPCh 1999. 253 s.
3. Firemná knižnica 2000: Zborník z 3. celoslovenskej konferencie. Bratislava: SSPCh 2000. 130 s.
4. Firemná knižnica 1998: Zborník z 2. celoslovenského seminára. Bratislava: SSPCh 1998. 87 s.
5. KOPÁČIKOVÁ, Judita. Je stratégia pre knižnice potrebná? In ITlib, 2003, roč. 7, č. 4, s. 4-6.
6. KOPÁČIKOVÁ, Judita. Virtuálne firemné informačné pracovisko. In Infoenergo 2002. Zborník z medzinárodnej konferencie. Bratislava: Slovenské elektrárne 2002, s. 156-159.
7. Stratégia informatizácie spoločnosti. <http://www.rokovania.sk>
8. SEGEŠOVÁ, Ľubica. Prieskum stavu a činnosti technických knižníc a informačných stredísk na Slovensku za rok 2002. <http://www.cvtisr.sk/prieskum2002.htm>
9. SEGEŠOVÁ, Ľubica. Prieskum stavu a činnosti technických knižníc a informačných stredísk na Slovensku za rok 2001. In Z Centra VTI SR, 2002, č. 2, s. 3-10.
10. SEGEŠOVÁ, Ľubica. Prieskum stavu a činnosti technických knižníc a informačných stredísk na Slovensku za rok 2000. In Z Centra VTI SR, 2001, č. 2, s. 3-10.
11. SEGEŠOVÁ, Ľubica. Prieskum stavu a činnosti technických knižníc a informačných stredísk na Slovensku za rok 1999. In Bulletin CVTI SR, 2000, č. 2, s. 1-6.
12. SEGEŠOVÁ, Ľubica. Prieskum stavu a činnosti technických knižníc a informačných stredísk na Slovensku za rok 1998. In Bulletin CVTI SR, 1999, č. 2, s. 13-19.